

ЦЕНТРАЛІЗОВАНА БІБЛІОТЕЧНА СИСТЕМА
ПОДІЛЬСЬКОГО РАЙОНУ М. КИЄВА
Бібліотека імені Віктора Некрасова

Серія: Видатні митці України

Вип. 11

Геній української комедії

(до 125-річчя від дня народження

Миколи Яковченка)

біобібліографічний нарис

Київ, 2025

Геній української комедії : до 125-річчя від дня народження Миколи Яковченка : біобібліогр. нарис / уклад. Тетяна Бондаренко ; ред. Олена Іоаніді, відп. за вип. Ганна Брагарник ; ЦБС Поділ. району, б-ка ім. В. Некрасова. – Київ, 2025. – 24 с. – (Видатні митці України ; вип. 11).

Біобібліографічний нарис, що є одинадцятим випуском із серії «Видатні митці України», присвячений 125-й річниці від дня народження видатного українського актора театру і кіно, народного артиста України Миколи Федоровича Яковченка.

До видання включено бібліографічні описи з електронного каталогу Публічної бібліотеки імені Лесі Українки міста Києва (<http://lucl.kiev.ua/>), Національної бібліотеки України імені Ярослава Мудрого (<http://catalogue.nlu.org.ua/>), а також використано ДБА бібліотеки імені Віктора Некрасова.

Всього подано **32** друкованих джерела інформації та **7** інтернет-джерел. Анотації надано українською мовою. Зірочкою (*) позначені книги, що є у фондах бібліотек ЦБС Подільського району.

Видання буде цікавим театрознавцям, студентам та викладачам театральних вузів, бібліотекарям, усім шанувальникам театру та кіно, а також прихильникам творчості Миколи Яковченка.

Відгуки, зауваження та пропозиції надсилайте за адресою:

вул. Ярославська, 32 / Волоська, 33, м. Київ, 04071

тел.: 425-05-37

e-mail: podil_nekrasov@ukr.net

Від укладача

Микола Федорович Яковченко – одна із найвидатніших постатей українського театру і кіно 1930–1970-х рр., народний артист України. Глядачі й досі добре пам'ятають неповторні образи, створені актором на сцені, кіноекрані, радіо, згадують його незрівняну посмішку. Недарма сучасники називали Яковченка «найнароднішим серед усіх заслужених і найзаслуженішим серед усіх народних».

Його талантом захоплювався режисер Сергій Параджанов, за рівнем обдарованості, порівнюючи актора з Чарлі Чапліном, тоді як Микола Федорович був винятковою, самобутньою особистістю, завжди залишався самим собою, за його власним визначенням – «блазнем з сумними очима».

Він ніколи не переставав грати: грав на сцені, за кулісами, в коридорі, в буфеті, в сквері, в купе, коли їхали на гастролі. Йому досить було пари очей – і він починав грати. Повсякчас він створював навколо себе тепло, радість, життя і свято...

Укладач: Тетяна Бондаренко

Редактор: Олена Іоаніді

Відповідальна за випуск: Ганна Брагарник

© Бібліотека імені Віктора Некрасова

*У моєму акторському житті всього було –
і доброго, і лихого, і смішного, і сумного.
Та я маю щасливу вдачу – лихе забуваю, добре пам'ятаю.
Комедійний актор має бути оптимістом.
Навіть, коли потрапляє в ситуацію, коли не до сміху*
Микола Яковченко

Вистава під назвою життя

Микола Федорович Яковченко народився 3 травня 1900 року на вулиці Котляревського у Прилуках Полтавської губернії (нині – Чернігівська область). Шостого дня від народження галасливе немовля похрестив у православну віру благочинний усіх церков Прилуччини, протоієрей місцевого однобанного собору Різдва Богородиці Микола Кирилович Галабутський (1838–1920).

На світ хлопчик з'явився у багатодітній родині колишнього помічника керуючого астраханським рибним промислом, чий рід ведеться, ймовірно, від донських козаків, вихідців із пониззя Сіверського Дінця, котрі Неньку залишили після захоплення Сіверщини Московією. Назад, додому, на українську Полтавщину, на береги тихоплинного Удаю, міщанська сім'я Федора Івановича і Параскеви Іванівни Яковченків переїхала з-під Ростова-на-Дону. Окрім Миколки, батьки виховували ще чотирьох малят: сина Сергія та дочок – Марію, Олену й Олександру. Серед дитячих спогадів актора найтепліші – про бабуню Теклю Корніївну, котрій вдавалося одночасно молитися, цибулю смажити, горщики мити, часник товкти й онука бавити. Саме від неї майбутній комедіант перебрав улюблене слівце – гицало, яким старенька винагородила малого шибеника.

З огляду на патріархальний уклад у родині купця, торговця рибою та домогосподарки, потяг до науки, а тим паче – до мистецтва, не заохочувався. Обоє синів – Миколу та Сергія – Федір Іванович віддав до церковноприходської школи, де у тамтешньому хорі здібних хлопчаків хоч співати навчили.

1912 року Микола вступив до Другого Прилуцького вищого початкового училища імені Кислих. Успішністю не переймався, вчителі мали багато клопоту із ним та його вибриками. Через свою неухважність і галабурництво мав лише задовільні оцінки з предметів, тому не вступив до Першої чоловічої класичної гімназії. Тож далі вчився у міській єврейській гімназії, де «відмінно» мав лише із Закону Божого та поведінки, проте вивчив грецьку, німецьку та французьку мови й латину. Мав сильний голос: коли співав у церковному хорі, парафіяни ходили не лише помолитись, а й послухати Яковченка.

Все змінилося, коли потайки від батька гицало захопилося сценічним мистецтвом, виконавши перші ролі в аматорському театрі гімназії. Природний

талант хлопця розгледіла колишня актриса трупі Миколи Садовського (1856–1933) – Євгенія Петрівна Базилевська. У 1918 році навколо себе вона згуртувала талановиту молодь, створивши в Прилуках аматорську трупу імені Антона Чехова. Саме там, у якомусь із водевілів, Микола виконав свою першу роль.

Звісно, центральних персонажів хохмачу не давали – юнак виходив у масових сценах, часто – без слів, хвилини так на півтори. Але розкошував Микола і... засмучувався. Уявляєте, одного разу він запросив сестру Олександру на мелодраму «Осінні скрипки» (1915) драматурга Іллі Сургучова, де виконував роль носія, а та – через грим! – рідного брата не пізнала. Ото вам і велика сила мистецтва.

Амплуа Яковченка формувалося в творчій атмосфері, незалежно від його бажань: подарована самою природою зовнішність формувала стереотип «Яковченко – комічний актор».

1918 року відбувся дебют майбутнього актора – на прилуцькій аматорській сцені. Затим була трупа Пилипа Хмари, яка спочатку ставила п'єси Л. Андрєєва, а з 1919 року перейшла на український репертуар. Того ж року Яковченка мобілізували на фронт. Він був бійцем військово-санітарного поїзда, учасником боїв за Одесу. З війни повернувся восени 1920-го.

*Дружина актора – Тетяна
Євсєєнко*

У 1920–1927 роках Микола Яковченко працював у багатьох театрах – Лубенському, Харківському, Черкаському, Чернігівському, Сімферопольському... Молодий актор опановував ролі з розмаїтих репертуарів різних театрів, але завжди мріяв про столичну сцену.

До київського колективу франківців Миколу запросив 1927 р. Гнат Юра, засновник і керівник театру. Дебютною роллю юнака став тєсля Пітер Клинець у виставі «Сон літньої ночі» В. Шекспіра, яка мала очікуваний успіх у глядачів.

У листопаді 1930 року на франківській сцені відбулася прем'єра п'єси «Кадри», яку поставив Гнат Юра. Робота Яковченка (а він зіграв у п'єсі три різнопланові ролі) знову не залишилася непоміченою, на нього звернули увагу як на одного з кращих виконавців.

1931-го актора запросили до Харківського театру революції. Того ж року він одружився з красунею Тетяною Євсеєнко, на 10 років молодшою, яка стала не «половинкою» – всім його єством. 26 квітня 1932 року у Тетяни та Миколи Яковченків народилася донька Ірина. Молодому подружжю довелося долати багато побутових труднощів, але родинне щастя додавало сил і натхнення. Актор багато працює, грає в усіх спектаклях театру.

1933 року, після ролі Вурма у «Підступності й коханні» Ф. Шіллера він дістає запрошення від відомого режисера Леся Курбаса (1887 – 1937) до Харківського українського драматичного театру імені Т. Шевченка.

Театр Франка

1934 року Микола Яковченко повернувся до Києва, який знову став українською столицею. В театрі ім. І. Франка його зустріли з радістю. Лише у виставі «Платон Кречет» за п'єсою Олександра Корнійчука (1905 – 1972) він зіграв 100 разів. Образ колишнього земського лікаря Терентія Бублика, створений Миколою Федоровичем, був надзвичайно вдалим. Саме з цієї ролі розпочалася плідна співпраця актора із самобутнім драматургом, яка швидко переросла у міцну дружбу.

Період 1934 – 1939 рр. був для актора надзвичайно плідним. 30 квітня 1937 року народилася друга донька – Юнна. Блискучі виступи та тихе родинне життя здавалося неможливим і неймовірним: тоталітаризм, всевидюче «недремне око» НКВС, яке чигало всюди, особливо пристально приділяючи увагу людям публічним. Та доля схильно поставилася до Яковченка, його оминули сталінські лещата. Проте зробити перерву у кар'єрі все-таки довелося. 1939-го під час загального військового обов'язку актор потрапив до війська, де був учасником радянсько-фінської війни 1939–1940 рр.

Після повернення з фронту у квітні 1940 року місця в театрі ім. І. Франка для Яковченка не знайшлося. Але актору поталанило реалізувати свої вокальні здібності в Київському державному театрі музичної комедії.

Та незабаром лицедій знову повернувся на франківську сцену. Саме Корнійчук переконав актора зіграти Філімона Довгоносика у виставі «У степах України» за його п'єсою. Образ Довгоносика у виконанні актора був настільки довершеним і неповторним, що став афористичним, помандрував у народ і часто позбавляв прізвища самого актора.

Фронтовими дорогами

Страшний ранок 22 червня 1941 захопив франківців на гастролях у Москві. Разом з дружиною і доньками вирушив в евакуацію, спочатку до Тамбова, а згодом – до Семипалатинська. Після повернення до Семипалатинська Першої фронтової бригади акторів, Яковченко вирушив на передову, залишивши сім'ю в евакуації. У складі Другої фронтової бригади театру на чолі з Амвросієм Бучмою (1891 – 1957) Микола Федорович виступав на бойових позиціях перед солдатами Донського і Третього українського фронтів, за що отримав бойову медаль «За перемогу над Німеччиною».

У 1944 році Яковченки повернулися з евакуації до Києва. А невдовзі Микола Федорович отримав медалі «За оборону Сталінграда» та «За доблестний труд в Великой Отечественной войне», а також звання заслуженого артиста. Яковченко мріяв написати сталінградські мемуари, про акторів на війні, але так і не встиг цього зробити.

У середині 1945 року доля завдає акторові безжального удару: у дружини виявлено смертельну хворобу. Микола Федорович докладав титанічних зусиль, аби врятувати 35-річну Тетяну Марківну, але все було марно. У березні 1946 року вона пішла з життя, залишивши двох неповнолітніх доньок – 14-річну Ірину та 9-річну Юнну. Миколі Федоровичу доводилося бути і батьком, і матір'ю. Повертаючись додому стомленим після вистав, він розповідав донечкам сповнені оптимізму історії, намагаючись жодним чином не виказати, як йому важко дивитись у їхні голодні очі. А своє горе почав топити в оковитій. Актор при звичаївся до чарки і почав забувати про відповідальність за дітей. Він багато разів намагався позбутися згубної пристрасті та впоратися з собою було нелегко. Сцену актор не покидав...

1950 рік приніс Миколі Федоровичу чергову успішну роль – Протасія Пеньонжки в п'єсі І. Карпенка-Карого «Мартин Боруля».

Український Чаплін

З 1952 року Микола Яковченко активно почав зніматися, хоч формально на кіноекрані він уперше з'явився у 1939 році – у стрічці «Щорс», де зіграв безіменного бійця. Цього року масовий глядач побачив епохальну комедію «В степах України» – і до мільйонів українців ступив колоритний Филімон Довгоносик, власною персоною.

«В степах України»

Трохи більше ніж за дві декади років Яковченко знявся у 60 кінофільмах, головними з них, схоже, стали: «Калиновий гай», «Мартин Боруля» (усі: 1953), «Максим Перепелиця» (1955), «Вона вас кохає» (1956), «Координати невідомі», «Шельменко-денщик», «Штепсель одружує Тарапуньку», «Правда» (усі: 1957), «Перший

парубок», «Літа молодії», «Поема про море» (усі: 1958), «Чорноморочка» (1959). Так, лише на п'ятому десятку національний кінематограф відкрився для українського Чапліна.

«Максим Перепелиця»

Тріумф актора

Справжній тріумф на актора чекав у 1961 році, коли одна за другою світ побачили дві культові стрічки – «За двома зайцями» режисера Віктора Іванова (1909 – 1981) та «Вечори на хуторі біля Диканьки» Олександра Роу (1906 – 1973). Неперевершений телепень Прокіп Свиридович Сірко, батько Пріськи, та лінкуватий знахар Пацюк морськими вузлами, намертво прив'язалися до образу Яковченка, як і Филімон Филімонович Довгоносик.

Не без зневажливої зверхності частина авторів оповідає одну із імпровізаційних хохм великого українського комедіанта. Мовляв, часто, перш ніж вийти на сцену чи знімальний майданчик, актор лагідно ляскав себе по обличчю, примовляючи:

– Ой, ти – мордяка моя, годувальниця ріднесенька.

Інший варіант.

– Аж плювати хочеться – така морда! Годиться тільки на те, щоб гроші заробляти!

Або:

– Кривлячи свою морду, я хотів грати драматичні ролі!

«За двома зайцями»

«Вечори на хуторі біля Диканьки»

Життя актора – вервечка пригод, веселих і сумних. Траплялися такі й на зйомках «Вечорів на хуторі біля Диканьки», де із Пацюком постійно діялася якась чортівня. Знаючи про схильність актора до оковитої, за винятком чаю режисер Олександр Роу заборонив Миколі Федоровичу будь-що наливати, а ще й відповідальних скрізь розставив. Попри суворі заходи, після обіду Микола Яковченко був таким, як треба – як чіп, хоч прилюдно й харчувався разом із колегами лише супом та котлетами.

За деякий час загадка відкрилась, коли хтось із помрежів звернув увагу: у щоденному раціоні Миколи Федоровича – десяток сирих яєць. Їх хитрун пив, нібито, для поліпшення голосу. Як виявилось, за допомогою шприца спритник накачував курячі яйця... горілкою.

Проте актор залишався затребуваним, хоч титульні ролі йому і не діставалися. Стрічки за участю Миколи Яковченка регулярно виходили широким екраном: «Королева бензоколонки» (1963), «Фараони» (1964), «Формула райдуги» (1966), «Вій» (1967), «На Київському напрямку» (обидва: 1967), «Між високими хлібами» (1970), «Веселі Жабокричі», «Де ви, лицарі?», «Захар Беркут» (усі: 1971), «Ефект Ромашкіна» (1973). Популярність Яковченка тільки зростала.

Робота в кіно допомагала акторові пережити чергову розлуку з театром, коли в лютому 1959 року його вивели за штат трупи. Випровадження на пенсію Микола Федорович сприйняв дуже болісно, він не хотів покидати сцену. Спочатку він грав на «разових» виставах, а пізніше знову повернувся в штат.

«Вій»

Радіокар'єра

Зять Яковченка, відомий радіорежисер Володимир Бохонко (1939–1997) часто брав тестя на ролі в радіовиставах, від 1968 року Микола Федорович став постійним учасником популярної радіопередачі «Від суботи до суботи», а голос актора – її візитівкою. Свій виступ він завжди починав словами «Вітаю добірне товариство!».

15 січня 1970 року Миколу Федоровича спіткав черговий удар долі – від раку померла старша донька Ірина, яка хворіла шість років. Її поховали на Байковому кладовищі. Того ж року на тлі особистих драм та негараздів відбулося святкування 70-ліття актора та 50-ї річниці його творчої діяльності, що засвідчило шалену популярність актора. Тоді ж йому було присвоєно звання народного артиста України.

Останньою роботою на екрані стала головна роль (що стала єдиною драматичною роллю актора) – Трохима Івановича Бесараба – у стрічці «Дід лівого крайнього».

«Дід лівого крайнього»

В останні роки життя Яковченко знову почав прикладатися до пляшки. Майже весь вільний час від репетицій і вистав Яковченко проводив з улюбленою собакою полутаксою-полудворнягою, якого він назвав Фан-Фан (на честь Жерара Філіпа – Фанфаня, як актор його ласкаво називав). Пес був його співрозмовником і навіть партнером сцен, які вони розігрували прямо на вулиці. Яковченко водив собачку на дуже довгому повідку, а на уїдливі питання з цього приводу відповідав: «Фан-Фан не виносить запаху спиртного».

Яковченко з онуком Миколкою, якого назвали на честь діда

Помер Микола Федорович Яковченко 11 вересня 1974 року. Вночі стався напад апендициту, але жодна лікарня не взяла народного артиста. Коли ж він потрапив на операційний стіл, було пізно, розвинувся черевний перитоніт. Останніми словами актора було: «Клоун іде на манеж».

Юнни Яковченко не стало через шість років після того, як пішов з життя батько. На Байковому кладовищі вони поховані поруч.

Донька актора - Юнна

Пам'ять

На кіностудії «Контакт» у 2003 році про народного улюбленця було знято відеофільм «Великий лицедій М. Ф. Яковченко» режисера Світлани Ільїнської (1961), продюсер Лариса Роднянська (1938–2004).

У 2006 році режисером Володимиром Артеменком (1936–2008) за сценарієм Віри Мельник був знятий ще один фільм про актора «Друге життя або втеча з того світу».

А у скверику біля театру ім. І. Франка розташований один із наймиліших киянам і гостям пам'ятник: актор присів перепочити на лавці, а біля його ніг умостились улюблена такса Фан-фан. До речі, дуже подібний пам'ятник встановлено і в Прилуках, рідному місті Миколи Федоровича.

Пам'ятник Миколі Яковченку у Прилуках

Пам'ятник в Києві на площі Франка

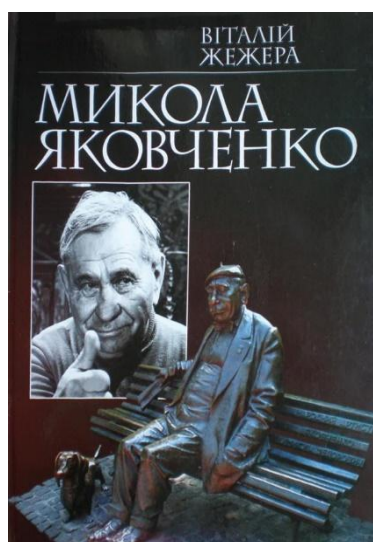
Мурал Яковченка у Прилуках

У Прилуках, по вулиці Котляревського, 78, і донині зберігся будинок, у якому народився й виріс актор. Щоправда хата тепер обкладена цеглою і позначена меморіальною дошкою.

Детальніше у виданнях:

Про Яковченка Миколу Федоровича

Жежера, В. Микола Яковченко / Віталій Жежера. – Київ : Музична Україна, 2011. – 230 с. : іл., портр.

Пропоноване видання про життя і діяльність «українського Чапліна» акумулювало в собі ту позитивну «яковченківську» енергію, яку за земного життя так щедро дарував людям видатний актор.

Книга представляє найповніший список його театральних ролей, широко подані документи, світлини, рукописи, афіші та ін., присвячені особі й творчості сміхотворця.

Матеріали подані з розгорнутими коментарями, що зібрані з колекції «Дому Миколи» в Прилуках, архіву Київського національного академічного українського музично-драматичного театру ім. І. Франка, які раніше не були публіковані. Микола Яковченко не вкладається в межі часу минулого, він завжди сучасний, він – поза простором і часом.

Матяш, І. Блазень із сумними очима / Ірина Матяш ; Державний комітет архівів України та ін. – Київ : Видавець «ПП Горобець А. С.», 2007. – 163 с. : іл., портр. – (Мистецтво і архіви ; вип. 1).

Книга про прилучанина, народного артиста України Миколу Федоровича Яковченка.

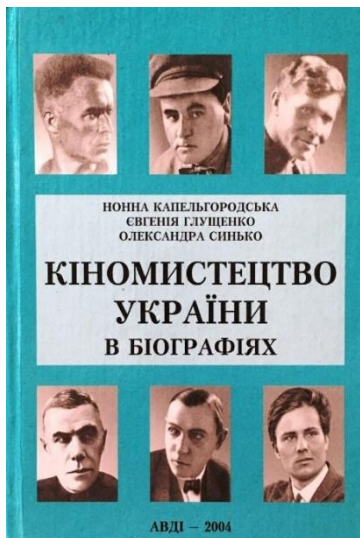

Сміхотворець Микола Яковченко : спогади, твори, документи / авт.-упоряд., передм., фільмогр. І. Матяш. – Київ : Видавець «ПП Горобець А. С.», 2005. – 191 с. : іл., портр.

Вергеліс, О. Очіма клоуна. Микола Яковченко / Олег Вергеліс ; відп. за вип. Ю. Ковальський. – Київ, 2017. – С. 101–124 : іл. – (Глядацький зал).

Авторський погляд на творчу долю видатного українського актора театру Миколи Яковченка у жорстоких лецатах ХХ століття.

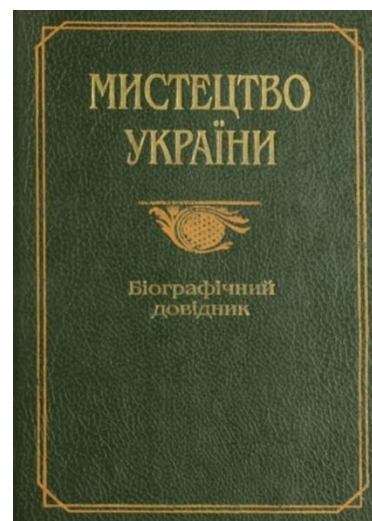

***Капельгородська. Н. Яковченко Микола Федорович** / Нонна Капельгородська, Євгенія Глущенко, Олександра Синько ; Інститут мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського НАН України ; Музей-майстерня та Благодійний меморіальний фонд Івана Кавалерідзе // Кіномистецтво України в біографіях : кінодовідник. – Київ, 2004. – С. 696–697.

Про народного артиста України Яковченка Миколу Федоровича.

Яковченко Микола Федорович // Мистецтво України : біогр. довід. / упоряд. : А. В. Кудрицький, М. Г. Лабінський. – Київ, 1997. – С. 675.

Про видатного актора театру і кіно, народного артиста України Миколу Яковченка.

***Яковченко Микола Федорович** // Митці України : енцикл. довід. / упоряд. М. Г. Лабінський, В. С. Мурза ; за ред. А. В. Кудрицького. – Київ, 1992. – С. 674.

Про відомого українського актора театру і кіно Миколу Федоровича Яковченка.

***Тримбач, С. Микола Яковченко (1900–1974)** / Сергій Тримбач ; підгот. фотоматеріалу Євген Поповський, Каріна Пузікова // Кіно народжене Україною : альбом антології українського кіно. – Київ, 2016. – С. 170–173 : фото.

Про легендарного комедійного актора Миколу Яковченка, який зіграв старого Сірка у фільмі «За двома зайцями». Це одна з найзірковіших і найколеритніших ролей у його послужному списку.

Божко, С. З гумором через житейське море / С. Божко // Урядовий кур'єр. – 2009. – № 25. – С. 5.

Брюховецька, Л. Усмішка Миколи Яковченка / Лариса Брюховецька // Кіно-Театр. – 2020. – № 5. – С. 26–29 : фото.

Про життя і творчість видатного актора театру і кіно М. Ф. Яковченка.

Бублик В. Очищення любов'ю / Валерій Бублик, Роман Вечірко // Українська культура. – 2007. – № 2. – С. 26.

Про фільм «Інше життя, або Втеча з того світу» (реж. В. Артеменко) – посвята Миколі Яковченку.

Бути // Кіно-Театр. – 2010. – № 6. – С. 3.

Про відеофільм «Бути» режисера В. Шестопалової, присвячений видатному актору, народному артисту України М. Ф. Яковченку.

Вергеліс, О. Очима клоуна : любов та розлуки Миколи Яковченка / Олег Вергеліс // Дзеркало тижня. – 2012. – 30 берез. – 6 квіт. – С. 4.

Губа, В. «Дід лівого крайнього» : на межі соціального табу / Володимир Губа // Кіно-Театр. – 2002. – № 3 (41). – С. 19.

Жолдак, Б. Безсмертний Яковченко : уривок з книги «Апокрифами Києва. Путівник» / Богдан Жолдак // Літературна Україна. – 2017. – 27 груд. (№ 51–52). – С. 17 : іл.

Імені Миколи Яковченка : [про Всеукр. відкритий конкурс актор. майстерності ім. М. Яковченка та кіноролі актора] // Українська культура. – 2009. – № 3. – С. 11

Кава, В. Згадаймо з вдячністю й добрим усміхом... / Віктор Кава // Чумацький шлях. – 2001. – № 2. – С. 24–25.

Комаров, О. Народний артист : фрагмент книги / Олег Комаров // Кіно-Театр. – 2001. – № 1. – С. 16–17 : фото.

Фрагмент з книги, присвяченої життю і творчості видатного актора театру і кіно, народного артиста України М. Ф. Яковченка.

Косенко, А. Інше життя Миколи Яковченка / Анна Косенко // Кіно-Театр. – 2005. – № 6. – С. 40 : фото.

Про зйомки художнього фільму, присвяченого життю і творчості видатного українського актора театру і кіно, народного артиста України Миколи Яковченка.

Кроп, Т. Гумором занижував пафос епохи : за матеріалами бесіди з головою парлам. комітету з питань культури й духовності Лесем Танюком / Тетяна Кроп // Демократична Україна. – 2005. – 25 черв. – С. 10.

Кудрявцев, Л. «Народний паяц республіки» / Лев Кудрявцев // Народна армія. – 2013. – 4 квіт. – С. 4.

Кудрявцев, Л. Народний улюбленець / Лев Кудрявцев // Історичний календар. – 2004. – Вип. 10. – С. 442–445 : іл.

Про життєвий шлях видатного українського актора театру та кіно Миколи Яковченка.

Лабінський, М. Український Чарлі Чаплін : [Микола Яковченко] / Микола Лабінський // Укр. культура. – 2000. – № 7/8. – С. 40.

Макаренко, О. Микола Яковченко : «Я люблю своїх героїв» / Ольга Макаренко // Культура і життя. – 2005. – 15 черв. (№ 22–23). – С. 1.

Матяш, І. Микола Яковченко : завжди сучасний / Ірина Матяш // Кіно-Театр. – 2006. – № 5. – С. 36–40 ; № 6. – С. 27–31 : фото.

Про життя і творчість видатного актора театру і кіно, народного артиста України М. Ф. Яковченка.

Медвідь, П. Запам'ятався таким... / Петро Медвідь // Урядовий кур'єр. – 2005. – 11 черв. – С. 7.

Мельник, О. Комік, який ніколи не фальшивив / Ольга Мельник // Українська газета. – 2008. – 18–31 груд. – С. 2.

Микола Яковченко і його годувальниця / підгот. Ігор Артемчук // Культура і життя. – 2008. – 2 квіт. (№ 14).

Спогада про актора.

Про відеофільм «Бути» режисера В. Шестопалової, присвячений видатному актору України М. Ф. Яковченку // Кіно-Театр. – 2010. – № 6. – С. 3.

Про сміх і сльози, кіно й курйози : народний артист України Микола Яковченко, який народився 120 років тому, писав вірші, сам виховував двох дітей і був нерозлучний із песиком-таксою // Історія плюс. – 2020. – № 6. – С. 8–9 : фото.

Свято, Р. Інше життя за Яковченком / Роксоляна Свято // Кіно-Театр. – 2007. – № 2. – С. 38–39 : іл.

Про фільм «Інше життя, або втеча з тогос світу» кінорежисера В. Артеменка, знятий за мотивами біографії народного артиста М. Ф. Яковченка.

Сулик, Ю. Доки будемо сміятися – ми вічні : за матеріалами бесіди з народним артистом України Олександром Биструшкіним та письменником Юрієм Рибчинським / Юлія Сулик // Культура і життя. – 2009. – 11 берез. – С. 4.

«Чарівник сміху» : до 120-річчя від дня народження М. Ф. Яковченка (1900–1974) // Календар знаменних і пам'ятних дат. – 2020. – № 2. – С. 49–57 : фото.

У статті розповідається про видатного українського актора театру та кіно, народного артиста України.

Шлапак, Ю. «Пустун» Яковченко // Демократична Україна. – 2000. – 5 трав. – С. 4.

Яновська, Л. Микола Яковченко: «Мадам, ви красива, як шхуна» / Людмила Яновська // Урядовий кур'єр. – 2010. – 23 трав. – С. 16.

Про літературно-мистецький вечір «Український Чаплін : життя після життя», присвячений 110-річчю від дня народження відомого комедійного актора, народного артиста України Миколи Яковченка.

Інтернет-ресурси:

Антоненко, А. «Інше життя» Миколи Яковченка [Електронний ресурс] / Аліса Антоненко // День : [сайт]. – Київ, 1997–2023. – Електрон. газ. – Режим доступу : <https://day.kyiv.ua/article/den-ukrayiny/ryatuvaly-vsikh>. – Назва з екрану. – Дата публікації : 14. 12. 2006. – Дата перегляду : 16. 04. 2025.

Бондаренко, О. «Сонячний» актор із трагічною долею : 3 травня 1900 року народився Микола Яковченко [Електронний ресурс] / Олена Бондаренко // Рідна країна : світоглядний портал. – Київ, 2010–2025. – Електрон. дані. – Режим доступу : <https://ridna.ua/2020/05/3-travnya-1900-roku-narodyvsya-sonyachnyj-mykola-yakovchenko/>. – Назва з екрану. – Дата публікації : 03. 05. 2020. – Дата перегляду : 22. 04. 2025.

Проценко, Н. Геній епізоду – 120 років від дня народження Миколи Яковченка [Електронний ресурс] / Надія Проценко // Погляд : [сайт]. – Київ, 2017–2025. – Електрон. дані. – Режим доступу : <https://poglyad.tv/genij-epizodu-120-rokiv-vid-dnya-narodzhennya-mykoly-yakovchenka-article>. – Назва з екрану. – Дата публікації : 03. 05. 2020. – Дата перегляду : 23. 04. 2025.

Рудяченко, О. Микола Яковченко. 1. Лицедій божою милістю [Електронний ресурс] / Олександр Рудяченко // Українформ : [сайт]. – Київ, 2015–2025. – Електрон. дані. – Режим доступу : <https://www.ukrinform.ua/rubric-culture/2684847-mikola-akovcenko-1-licedij-bozou-milistu.html>. – Назва з екрану. – Дата публікації : 20. 04. 2019. – Дата перегляду : 23. 04. 2025.

Рудяченко, О. Микола Яковченко. 2. Хвеномени не зриваються [Електронний ресурс] / Олександр Рудяченко // Укрінформ : [сайт]. – Київ, 2015–2025. – Електрон. дані. – Режим доступу : <https://www.ukrinform.ua/rubric-culture/2684941-mikola-akovcenko-2-hvenomeni-ne-zrivautsa.html>. – Назва з екрану. – Дата публікації : 21. 04. 2019. – Дата перегляду : 21. 04. 2025.

Ульяненко, В. 124 роки з дня народження видатного українського актора Миколи Яковченка : цікаві факти із життя [Електронний ресурс] / Валерій Ульяненко // Главком : [сайт]. – Електрон. дані. – Режим доступу : <https://glavcom.ua/country/culture/124-roki-z-dnja-narodzhennja-vidatnoho-ukrajinskoho-aktora-mikoli-jakovchenka-tsikavi-fakti-iz-zhittja--999024.html> Дата публікації : 03. 05. 2024. – Дата перегляду : 22. 04. 2025.

Яковченко Микола Федорович [Електронний ресурс] // Вікіпедія : вільна енциклопедія / Creative Commons Attribution – ShareAlike. – Електрон. дані. – Режим доступу: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%AF%D0%BA%D0%BE%D0%B2%D1%87%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%BE_%D0%9C%D0%B8%D0%BA%D0%BE%D0%BB%D0%B0_%D0%A4%D0%B5%D0%B4%D0%BE%D1%80%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D1%87/. – Назва з екрану. – Дата останньої правки : 21. 04. 2025. – Дата перегляду : 22. 04. 2025.

ЗМІСТ:

Від укладача.....	3
Вистава під назвою життя	4
Театр Франка	6
Фронтowymi дорогами	7
Український Чаплін	7
Тріумф актора	8
Радіокар'єра	11
Пам'ять	15
Детальніше у виданнях	17
Інтернет-ресурси	22

